

Εκπαιδευτικές Διαδρομές

Τόμ. 1, Αρ. 1 (2024)

Εκπαιδευτικές Διαδρομές

Τόμος 1, Τεύχος 1

Εκπαιδευτικές Διαδρομές Educational Routes

Διεθνές Εκπαιδευτικό Περιοδικό
International Educational Journal

Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Χίου
ISSN: 29451833

Χίος, 9ος 2024

Η Δημογραφική Κατάσταση και η Πρωτοβάθμια
Εκπαίδευση στην πόλη της Κατερίνης από το
1912-1930

Στέργιος Καλλέργης

doi: [10.12681/edro.38830](https://doi.org/10.12681/edro.38830)

Copyright © 2024, Στέργιος Καλλέργης

Άδεια χρήσης [##plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-nd4/##](https://plugins.generic.pdfFrontPageGenerator.front.license.cc-by-nc-nd4/).

Η Δημογραφική Κατάσταση και η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση στην πόλη της Κατερίνης από το 1912-1930

Στέργιος Καλλέργης

Περίληψη

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην πόλη της Κατερίνης από την ενσωμάτωση της το 1912 μέχρι και τις αρχές του 1930 αποτέλεσε μια περίοδο σημαντικής ανάπτυξης και μετασχηματισμού, αντικατοπτρίζοντας τις ευρύτερες αλλαγές στην ελληνική κοινωνία και το εκπαιδευτικό σύστημα. Μετά την απελευθέρωση της Κατερίνης από την Οθωμανική Αυτοκρατορία το 1912 και την ενσωμάτωση της στον ελληνικό κορμό, η πόλη άρχισε να αναπτύσσεται οικονομικά και πληθυσμιακά. Η ανάγκη για εκπαίδευση έγινε πιο επιτακτική, καθώς οι νέες συνθήκες απαιτούσαν μια πιο μορφωμένη κοινωνία. Κατά τη δεκαετία του 1910 και του 1920, ιδρύθηκαν νέα σχολεία και βελτιώθηκαν οι υφιστάμενες εκπαιδευτικές υποδομές. Οι σχολικές αίθουσες επεκτάθηκαν και εξοπλίστηκαν καλύτερα για να ανταποκριθούν στις ανάγκες των μαθητών. Σημαντικό ρόλο έπαιξε η τοπική κοινότητα και οι εθνικές προσπάθειες για τη βελτίωση των συνθηκών εκπαίδευσης. Συνολικά, η περίοδος από το 1912 μέχρι τις αρχές του 1930 ήταν μια εποχή μεταβατική αλλά και δημιουργική για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην Κατερίνη. Οι θεμελιώδεις αλλαγές και οι προσπάθειες για βελτίωση άφησαν ένα ισχυρό αποτύπωμα που συνέβαλε στην μετέπειτα ανάπτυξη της εκπαιδευτικής υποδομής και της κοινωνίας της πόλης, γι' αυτό σκοπός της παρούσης εργασίας είναι η ανάδειξη τόσο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης εντός της πόλης της Κατερίνης, όσο και η δημογραφική εξέλιξη από το 1912 μέχρι το 1930.

Λέξεις κλειδιά: εκπαίδευση, ενσωμάτωση, δημογραφία, κοινωνία

Summary

Primary education in the city of Katerini from its incorporation in 1912 until the early 1930s was a period of significant development and transformation, reflecting the wider changes in Greek society and the educational system. After the liberation of Katerini from the Ottoman Empire in 1912 and its incorporation into the Greek mainland, the city began to grow economically and demographically. The need for education became more urgent, as the new conditions demanded a more educated

society. During the 1910s and 1920s, new schools were established, and the existing educational infrastructure was improved. Classrooms were expanded and better equipped to meet the needs of students. The local community and national efforts to improve educational conditions played an important role. Overall, the period from 1912 to the early 1930s was a transitional but also a creative period for primary education in Katerini. The fundamental changes and efforts for improvement left a strong imprint that contributed to the subsequent development of the city's educational infrastructure and society, so the purpose of this paper is to highlight both the primary education within the city of Katerini and the demographic development from 1912 to 1930.

Key words: education, integration, demography, society

Εισαγωγή

Ο Καζάς της Κατερίνης, κατά τα τελευταία χρόνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ήταν μια διοικητική περιοχή που υπαγόταν στο σαντζάκι Θεσσαλονίκης του βιλαετίου Θεσσαλονίκης¹. Η Κατερίνη, όντας μια μικρή αλλά σημαντική κωμόπολη, είχε έντονη πολυπολιτισμική σύνθεση, με Έλληνες, Τούρκους και άλλες εθνοτικές ομάδες να συνυπάρχουν στην περιοχή (Βαρμάζης, 2002).

Η οικονομία της περιοχής βασιζόταν κυρίως στη γεωργία, την κτηνοτροφία και το εμπόριο. Η εύφορη πεδιάδα της Πιερίας προσέφερε σημαντικά αγροτικά προϊόντα, όπως καπνό, σιτηρά, ελιές και φρούτα. Οι αγροτικές δραστηριότητες υποστηρίζονταν από τα τοπικά παζάρια, όπου οι κάτοικοι εμπορεύονταν τα προϊόντα τους (Ανδρέου και συν., 2008). Η εκπαίδευση στην περιοχή ήταν περιορισμένη, με τα περισσότερα

¹Αξίζει να σημειωθούν τα ακόλουθα. Πριν την απελευθέρωση του σημερινού τμήματος του Νομού Πιερίας, ο Καζάς Κατερίνης άνηκε στο Βιλαέτι Θεσσαλονίκης. Το βιλαέτι (τουρκικά: Vilayet, αραβικά: وِلايَة, βιλάγια), ήταν μεγάλη διοικητική περιφέρεια της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Ορισμένες από τις μεγάλες διοικητικές περιφέρειες του βυζαντινού κράτους, γνωστές ως «θέματα», στο οθωμανικό διοικητικό σύστημα αποκαλούνταν πασαλίκια (pasalığ). Κάθε βιλαέτι είχε διοικητή τον βαλή και υποδιαιρούνταν στα σαντζάκια (παρόμοια με τις γεωγραφικές περιοχές), τα οποία με τη σειρά τους υποδιαιρούνταν στους καζάδες (οι σημερινοί νομοί). Ο βαλής της περιοχής όριζε τους δημάρχους, δημοτικούς συμβούλους, κτλ. Η θητεία των συμβούλων ήταν αρχικά διετής και κατόπιν έγινε τετραετής. Στην έδρα του κάθε βιλαετίου συνέρχονταν κάθε χρόνο το λεγόμενο «Συμβούλιο του Βιλαετίου», που ήταν εξαμελές. Πρόεδρος του συμβουλίου ήταν ο βαλής, αντιπρόεδρος υπάλληλος του βιλαετίου και μέλη τέσσερις εκλεγμένοι εκπρόσωποι των σατζακίων. Αν στα σατζάκια του βιλαετίου οι πληθυσμοί ήταν Χριστιανοί και Μουσουλμάνοι τότε ορίζονταν κατ' ανώτερο, δύο Χριστιανοί εκπρόσωποι και δύο Μουσουλμάνοι. Η διάρκεια της συνόδου του συμβουλίου αυτού ήταν 40 ημέρες κατά τον υφιστάμενο νόμο.

σχολεία να είναι θρησκευτικά και να ανήκουν στις αντίστοιχες κοινότητες. Τα ελληνικά σχολεία, υπό την εποπτεία της ελληνικής ορθόδοξης εκκλησίας, έπαιζαν σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και πολιτιστικής (Γραϊκός, 2001) ταυτότητας. Παράλληλα, υπήρχαν και μουσουλμανικά σχολεία που εξυπηρετούσαν τις ανάγκες των τουρκικών οικογενειών. Η πολιτική κατάσταση κατά τα τελευταία χρόνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν ασταθής, με την αυτοκρατορία να αντιμετωπίζει εσωτερικές και εξωτερικές πιέσεις (Δαλακούρα, 2000). Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913) αποτέλεσαν κρίσιμο σημείο για την περιοχή, καθώς οι ελληνικές δυνάμεις κατέλαβαν την Κατερίνη στις 16 Οκτωβρίου 1912, ενσωματώνοντάς την στο ελληνικό κράτος την ίδια ημέρα μαζί με την Βέροια. Η συνύπαρξη των διαφόρων εθνοτικών ομάδων στην περιοχή της Κατερίνης δημιούργησε ένα μωσαϊκό πολιτισμών, με κάθε ομάδα να διατηρεί τις δικές της παραδόσεις και τρόπους ζωής (Δασίου, 2001). Οι Έλληνες της Κατερίνης συμμετείχαν ενεργά στο ελληνικό εθνικό κίνημα, ενώ οι Τούρκοι κάτοικοι αντιμετώπισαν την προοπτική της ενσωμάτωσης στο ελληνικό κράτος με αβεβαιότητα και ανησυχία.

Ο Καζάς της Κατερίνης κατά τα τελευταία χρόνια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν μια περιοχή σε μετάβαση, με έντονες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές αλλαγές. Η πολυπολιτισμική σύνθεση της κοινωνίας και οι εξελίξεις που έφερε η απελευθέρωση το 1912 διαμόρφωσαν την ταυτότητα και την πορεία της Κατερίνης, προετοιμάζοντας το έδαφος για την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό κράτος και την επόμενη φάση της ιστορίας της (Ζιώγου-Καραστεργίου, 1998).

1. Η απελευθέρωση της Κατερίνης από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και η δημογραφική της κατάσταση στις αρχές του 20ου αιώνα

Η Κατερίνη απελευθερώθηκε από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στις 16 Οκτωβρίου 1912, κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων. Η απελευθέρωση της πόλης ήταν μέρος της ευρύτερης στρατιωτικής εκστρατείας της Ελλάδας να ανακτήσει εδάφη στη Μακεδονία, που βρίσκονταν υπό οθωμανική κυριαρχία για αιώνες.

Η είσοδος των ελληνικών δυνάμεων στην πόλη έγινε χωρίς ιδιαίτερη αντίσταση, καθώς ο Οθωμανικός στρατός είχε αποσυρθεί, και οι Έλληνες κάτοικοι της περιοχής

υποδέχθηκαν τις ελληνικές δυνάμεις με ενθουσιασμό. Η απελευθέρωση σήμανε την αρχή μιας νέας εποχής για την Κατερίνη, με την ενσωμάτωσή της στο ελληνικό κράτος να επιφέρει σημαντικές αλλαγές στη διοίκηση, την εκπαίδευση και την οικονομία της πόλης (Καζταρίδης, 2002).

Η Κατερίνη στις αρχές του 20ου αιώνα ήταν μια πόλη με ποικιλόμορφη εθνοτική σύνθεση. Οι κυριότερες εθνοτικές ομάδες που κατοικούσαν στην περιοχή ήταν οι Έλληνες, οι Τούρκοι και οι Βλάχοι, ενώ υπήρχαν και μικρότερες κοινότητες, όπως οι Εβραίοι και οι Αρμένιοι. Οι Έλληνες, αποτελούσαν την πλειονότητα του πληθυσμού της πόλης και των γύρω περιοχών. Οι Έλληνες κάτοικοι της Κατερίνης ασχολούνταν κυρίως με τη γεωργία, την κτηνοτροφία και το εμπόριο (Καζταρίδης, 2006). Η κοινότητα είχε ανεπτυγμένη εκπαιδευτική υποδομή με σχολεία και εκκλησίες που διατήρησαν την ελληνική γλώσσα και πολιτιστική κληρονομιά. Η τουρκική κοινότητα, που ζούσε κυρίως στο κέντρο της πόλης, ασχολούνταν με τη διοίκηση και το εμπόριο. Οι Τούρκοι είχαν δικά τους σχολεία και τζαμιά, διατηρώντας τη θρησκευτική και πολιτιστική τους ταυτότητα. Η κοινότητα των Βλάχων ήταν σημαντική, ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές γύρω από την Κατερίνη (Καζταρίδης, 2017). Οι Βλάχοι ήταν γνωστοί για τις κτηνοτροφικές και εμπορικές δραστηριότητές τους, ενώ τέλος οι Εβραίοι και οι Αρμένιοι αν και μικρότερες σε αριθμό, οι κοινότητες αυτές συνέβαλαν στην πολιτιστική και οικονομική ζωή της πόλης, με τους Εβραίους να ασχολούνται κυρίως με το εμπόριο και τους Αρμένιους με διάφορες τέχνες και βιοτεχνίες (Καζταρίδης, 2002).

Η κοινωνία της Κατερίνης στις αρχές του 20ου αιώνα ήταν κυρίως αγροτική. Οι κάτοικοι ζούσαν από τη γεωργία, καλλιεργώντας προϊόντα όπως καπνό, σιτηρά, ελιές και φρούτα. Η πόλη διέθετε μια ζωντανή αγορά όπου τα αγροτικά προϊόντα και τα ζώα εμπορεύονταν τακτικά. Η απελευθέρωση το 1912 έφερε σημαντικές αλλαγές στην οικονομία και την κοινωνική δομή της πόλης (Καραβέργος, 2019). Η ενσωμάτωση στο ελληνικό κράτος προώθησε την ανάπτυξη των υποδομών, την εκπαίδευση και τη δημόσια διοίκηση. Παρά τις δυσκολίες και τις μεταβατικές περιόδους, η Κατερίνη κατάφερε να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί σε μια σημαντική πόλη της Μακεδονίας, με πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και ζωντανή κοινότητα (Κούτσουρα, 2020).

2. Η κατάσταση στην Κατερίνη μετά την απελευθέρωση και η δημογραφική της κατάσταση μετά την έλευση των προσφύγων του 1922

Στην απογραφή που έγινε ένα χρόνο μετά την ενσωμάτωση και συγκεκριμένα στις 16 Αυγούστου 1913 ο διοικητικός επίτροπος κατέγραψε 5.088 κατοίκους από τους οποίους οι 3.308 ήταν ορθόδοξοι (1695 άντρες και 1613 γυναίκες) και οι 1780 μωαμεθανοί (879 άντρες και 901 γυναίκες). Από τονΚαραβέργο (2019), είναι γνωστός ο αριθμός των μαθητών που φοιτούσαν στην Αστική Σχολή Αικατερίνης την πρώτη χρονιά της ενσωμάτωσης.

Μετά την απελευθέρωση της Κατερίνης από την οθωμανική κυριαρχία το 1912, η πόλη βρέθηκε σε μια περίοδο σημαντικών αλλαγών και ανασυγκρότησης. Η απελευθέρωση σήμαινε την ενσωμάτωση της πόλης στο ελληνικό κράτος, με επακόλουθη την ανάπτυξη των διοικητικών, οικονομικών και κοινωνικών υποδομών (Καζταρίδης, 2017).

Η Κατερίνη, όπως και πολλές άλλες περιοχές της Μακεδονίας, γνώρισε σημαντικές δημογραφικές αλλαγές μετά την έλευση των προσφύγων το 1922. Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή και την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, χιλιάδες Έλληνες πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, τον Πόντο και την Ανατολική Θράκη εγκαταστάθηκαν στην περιοχή.Οι πρόσφυγες που κατέφθασαν στην Κατερίνη αποτέλεσαν σημαντικό μέρος του πληθυσμού και συνέβαλαν στην πολυπολιτισμική σύνθεση της πόλης (Κούτσουρα, 2020). Η άφιξή τους αύξησε τον πληθυσμό της πόλης και των γύρω περιοχών, δημιουργώντας νέες κοινότητες και επηρεάζοντας την κοινωνική και οικονομική ζωή.Οι πρόσφυγες έφεραν μαζί τους νέες τεχνικές, δεξιότητες και πολιτισμικές παραδόσεις που εμπλούτισαν την τοπική κοινωνία (Μασταγκάς, 2009). Η ενσωμάτωσή τους ήταν δύσκολη αρχικά λόγω των δύσκολων συνθηκών διαβίωσης και της έλλειψης υποδομών, αλλά με τον καιρό κατάφεραν να ενσωματωθούν και να συμβάλουν σημαντικά στην ανάπτυξη της περιοχής.Η πολιτεία και οι τοπικές αρχές κατέβαλαν προσπάθειες για την αποκατάσταση και την ενσωμάτωση των προσφύγων, δημιουργώντας οικισμούς, σχολεία και άλλες απαραίτητες υποδομές (Τερζής & Ζιώγου, 1997). Οι πρόσφυγες ασχολήθηκαν κυρίως με τη γεωργία, το εμπόριο και τις μικρές βιοτεχνίες, συμβάλλοντας στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής.

Η Κατερίνη μετά την απελευθέρωση και την έλευση των προσφύγων του 1922 έγινε μια πόλη με έντονο προσφυγικό χαρακτήρα και πολυπολιτισμικότητα. Οι προσφυγικές κοινότητες έφεραν νέο δυναμισμό στην πόλη, αναδεικνύοντάς την σε σημαντικό κέντρο της περιοχής, τόσο κοινωνικά όσο και οικονομικά (Τζήκας, 2009). Η συνύπαρξη των παλαιών κατοίκων με τους νέους πρόσφυγες δημιούργησε μια πολυεπίπεδη κοινωνία, που επηρέασε βαθιά την ταυτότητα και την πορεία της πόλης στον 20^ο αιώνα.

Στον παρακάτω πίνακα αναφέρεται η στατιστική μελέτη που διενήργησε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος το 1923, λίγα χρόνια μετά την απελευθέρωση, μετά τις πρώτες προσφυγικές εγκαταστάσεις και πριν τη μεγάλη προσφυγική πλημμύρα².

Πίνακας 1: Στατιστική μελέτη 1923

Συνοικισμοί μετά των κατοίκων εκάστου εξ'ων απαρτίζονται οι Δήμοι και Κοινότητες Υποδιοικήσεως Κατερίνης

Όνομα Κοινότητας	Αριθμός κατοίκων
Δίου³	1.270
Καρύτσα	850
Μαλαθριά	200
Καλύβια	220
Δρυανίτσης	1.450
Δρυάνισα	1.390
Μπουδάγια	60
Ζιαζιάκου	777
Ζιαζιάκον	760
Αδριανός	17
Κατερίνης	8.466
Κατερίνη	6.597
Κολοκούρι	230
Άγιος Ιωάννης	591

²Παρά την απελευθέρωση της Κατερίνης, η πόλη άνηκε στην επαρχία Πιερίας η οποία ήταν μέρος του Νομού Θεσσαλονίκης τόσο διοικητικά όσο και εκπαιδευτικά και εκκλησιαστικά. Η Κατερίνη έγινε δήμος το 1929, ενώ με τον αναγκαστικό νόμο 960/1949 δημιουργείται ο σημερινός Νομός Πιερίας με πρωτεύουσα την Κατερίνη

³Με έντονο bolt είναι η έδρα και η ονομασία της Κοινότητας και ακολουθούν οι συνοικισμοί που απαρτίζουν την κοινότητα

<i>Βρωμερή</i>	390
<i>Κεραμίδι</i>	242
<i>Σπη</i>	332
<i>Μεθώνης</i>	2.210
<i>Ν. Ελευθεροχώριον</i>	700
<i>Π. Ελευθεροχώριον</i>	330
<i>Πάλιανη</i>	600
<i>Μακρύγιαλος</i>	580
<i>Μηλιάς</i>	1.149
<i>Μηλιά</i>	545
<i>Βρυάζα</i>	112
<i>Καρυαί</i>	69
<i>Μόρνα</i>	190
<i>Τάχνιστα</i>	233
<i>Πίδνης</i>	1.037
<i>Κίτρος</i>	569
<i>Κορινός</i>	456
<i>Τούζλα</i>	12
<i>Πλαταμώνος</i>	1.358
<i>Παντελεήμων</i>	1.050
<i>Χράνη</i>	84
<i>Κολινδρού</i>	3.945
<i>Κολινδρός</i>	2.834
<i>Παλιονέσση</i>	421
<i>Καταχάς</i>	336
<i>Λόντζανον</i>	106
<i>Βούλιστα</i>	106
<i>Μιλωβός</i>	142
<i>Κουντουργιώτισσης</i>	1.520
<i>Κουντουργιώτισσα</i>	940
<i>Βροντού</i>	522
<i>Μ. Πέτρας</i>	58

Λεπτοκαρυάς	1.112
Λεπτοκαρυά	1.112
Λιμπανόβου	852
Λιμπάνοβον	852
Λιτοχώρου	6.130
Λιτόχωρον	6.100
Μ. Αγίου Διονύσιου	30
Πούρλια	308
Ράδιανης	620
Ράδιανη	405
Καστανιά	185
Μικρή Μηλιά	30
Ρεντίνης	809
Ρεντίνη	809
Σκουτέρνης	822
Σκουτέρνα	822
Σκοτίνης	720
Σκοτίνα	720
Τόχοβας	1.170
Τόχοβα	1.170
Σύνολο⁴	35.417

Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή 20.000, περίπου, πρόσφυγες εγκαταστάθηκαν στην Πιερία. Από τα βορειοανατολικά της Μικράς Ασίας, από την Ιωνία, τη Θράκη, τον Πόντο και τη Νότια Ρωσία, οι Έλληνες της διασποράς κατάφεραν να ξαναχτίσουν μία νέα ζωή, με πολλές δυσκολίες (Τζουμέρκας, 2008). Τα ονόματα των πατρίδων τους δόθηκαν στους οικισμούς στους οποίους εγκαταστάθηκαν και θα παρουσιαστούν στον ακόλουθο πίνακα. Μέχρι το 1926 το γραφείο Εποικισμού Κατερίνης αποκατέστησε στις πόλεις, κωμοπόλεις και χωριά της Πιερίας 3.230 οικογένειες ή 12.675 άτομα (Καζταρίδης, 2017; Τζουμέρκας, 2001). Ακολουθούν δύο πίνακες. Ο πρώτος πίνακας αφορά 10 αμιγώς προσφυγικούς οικισμούς στους οποίους

⁴Το σύνολο αναφέρεται σε όλη την Επαρχία Πιερία, η οποία ανήκει διοικητικά στο Νομό Θεσσαλονίκης

εγκαταστάθηκαν οι πρόσφυγες και πήραν το όνομα των πατρίδων τους μόλις ήρθαν στην Κατερίνη και ο δεύτερος πίνακας αφορά 15 συνοικισμούς με μικτή σύνθεση⁵.

Πίνακας 2: 10 αμιγώς προσφυγικοί οικισμοί

Παλιά ονομασία	Μετονομασία	Οικογένειες	Άτομα	Σύνθεση
Αρμπαούτ	Σεβαστή	148	446	προσφυγικό
Βρωμερόσκαλα	Παραλία	32	115	προσφυγικό
Κούκος	Αλώνια	131	542	προσφυγικό
Μεθώνη	-	85	372	προσφυγικό
Περίστασις	-	166	616	προσφυγικό
Προσφυγικός συνοικισμός Πλαταμών	-	23	93	προσφυγικό
Σπη	Στουπί	140	496	προσφυγικό
Τουργιάς	Γανόχωρα	114	422	προσφυγικό
Τόχοβα	Παληιονέλληνη	267	1114	προσφυγικό
Τσερκέζ Μαχαλέ	-	127	582	προσφυγικό

Πίνακας 3: 15 νέοι συνοικισμοί με μικτή σύνθεση

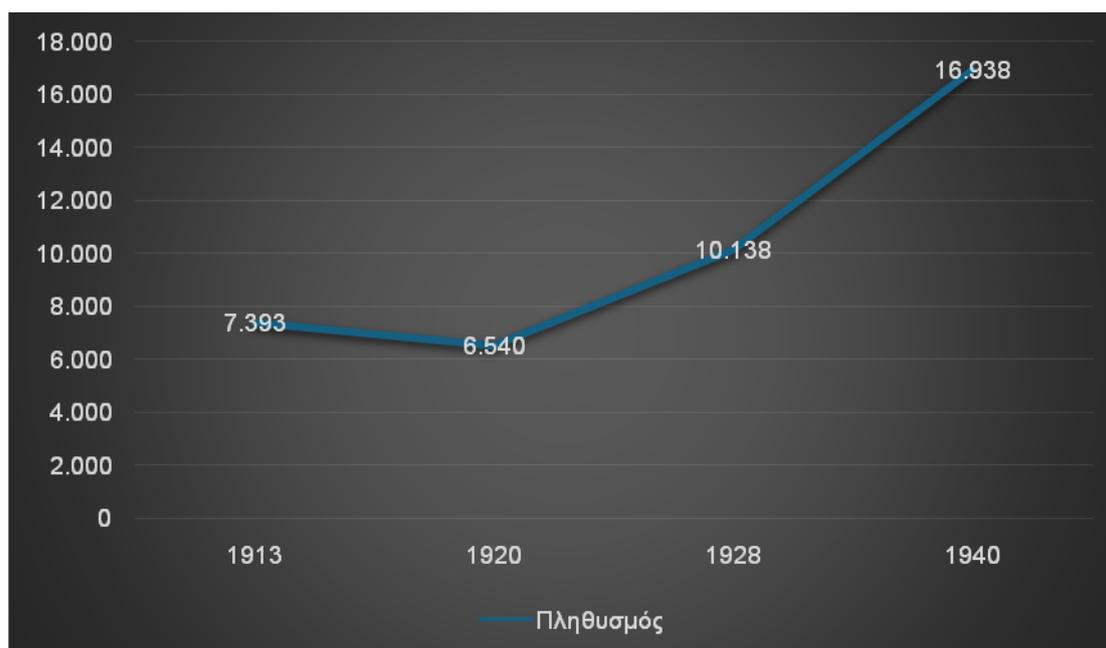
Παλιά Ονομασία	Μετονομασία	Οικογένειες	Άτομα	Σύνθεση
Αγιάννηδες	-	56	203	μικτό
Βρωμερή	-	26	102	μικτό
Καλόβια Μπρατινίτσης	Καλόβια Χαράδρας	16	74	μικτό
Καταχάς	-	111	479	μικτό
Κατερίνη	-	167	627	μικτό
Κίτρος	-	261	1003	μικτό
Κορυνός	-	167	627	μικτό
Κουντουριώτισσα	-	101	362	μικτό

⁵Και στους δύο πίνακες τηρείται η ορθογραφία της εποχής

Λιμπάνοβον	Αιγίνειον	417	1810	μικτό
Λιτόχωρον	-	19	68	μικτό
Λότζανον	Παλιάμπελα	26	133	μικτό
Μακρύγιαλος	-	89	361	μικτό
Ν. Ελευθεροχώριον	-	98	436	μικτό
Π. Ελευθεροχώριον	-	64	323	μικτό
Πάλιανη	Σφενδάμη	120	531	μικτό

Είναι σημαντικό ότι ο πληθυσμός της πόλης της Κατερίνης ήταν ανοδικός από την απελευθέρωση και μετά. Στο ακόλουθο διάγραμμα αναφέρονται οι απογραφές της πόλης της Κατερίνης μέχρι και το 1940⁶

Πίνακας 4: Πληθυσμός Κατερίνης 1913-1940

3. Η Εκπαιδευτική δραστηριότητα στον Καζά Κατερίνης από το 1850 μέχρι και την ενσωμάτωση της πόλης στο Νεοελληνικό Κράτος
 Τόσο κατά το τέλος της Τουρκοκρατίας όσο και μετά την ενσωμάτωση στο νέο κράτος, ο Καζάς Κατερίνης έζησε σημαντικές αλλαγές, επηρεάζοντας επίσης τον τομέα της εκπαίδευσης (Καζταρίδης, 2017;Κουτσοιρά, 2020). Ανάλογα με την εποχή

⁶Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ «απογραφές πληθυσμών 1913-1940»

και τις συγκυρίες, οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες διαμόρφωναν τη σχέση της κοινότητας με τη γνώση, τον πολιτισμό, και τις επιστημονικές προοπτικές. Πριν το 1912, η εκπαίδευση ήταν συχνά τοπική υπόθεση μέσα από την συνεργασία και με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, με μικρά σχολεία να λειτουργούν στα χωριά, εκπαιδεύοντας τα παιδιά σε βασικές δεξιότητες και γνώσεις (Δάσιου, 2001; Δαλακούρα, 2000). Λόγω του πολυπολιτισμικού χαρακτήρα της περιοχής, οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες περιλάμβαναν στοιχεία από διάφορες πολιτιστικές παραδόσεις, σύμφωνα με τον Καζταρίδη, 2017; Φαργκάνης, 2001). Σύμφωνα με τους Ανδρέου, Τάχου και Μπέτσα (2008), στο τέλος του 19ου αιώνα αλλά και στις αρχές του 20ου αιώνα, η εκπαιδευτική δραστηριότητα σε ολόκληρη την Μακεδονία αποτελούσε αναπόσπαστο κομμάτι, τόσο της πολεμικής όσο και τις διπλωματικής ιστορίας. Μετά την ενσωμάτωση στο ελληνικό κράτος στις 16 Οκτωβρίου 1912, η πόλη της Κατερίνης συμμετείχε σε μια ενοποιημένη προσπάθεια εκπαίδευσης, όπου ενιαία πρότυπα επιβάλλονταν στα σχολεία. Η εκπαίδευση επικεντρώθηκε στην καλλιέργεια της εθνικής ταυτότητας, με την εισαγωγή νέων μαθημάτων και προγραμμάτων που αντανάκλυσαν την ιστορία και τα ιδανικά του νέου κράτους (Καζταρίδης, 2006; Τζουμέρκας, 2008).

Σημαντική προσωπικότητα για τη Πιερία του 20ού αιώνα που επηρέασε την εκπαίδευση της περιοχής, υπήρξε ο διάδοχός του επισκόπου Κίτρους Θεόκλητου (Ζιώγου-Καραστεργίου, 1998). Το 1894, ο μέχρι τότε Πρωτοσύγκελος του Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Αλεξάνδρου Παρθένιος Βαρδάκας, εκλέχθηκε επίσκοπος Κίτρους και επέδειξε αξιοσημείωτη δραστηριότητα στα εθνικά, εκπαιδευτικά και κοινοτικά ζητήματα της επαρχίας του (Τσουλιάς, 2010). Ο Παρθένιος Βαρδάκας έδωσε ιδιαίτερη έμφαση και έστρεψε την προσοχή του στην καλή οργάνωση των σχολείων στα τότε αστικά κέντρα της επαρχίας του, έτσι ώστε και οι κάτοικοι των γύρων χωριών να έχουν τη δυνατότητα να στέλνουν εκεί τα παιδιά τους προκειμένου να συνεχίσουν τη φοίτησή τους μετά το τοπικό γραμματοδιδασκαλείο του χωριού τους (Τσουλιάς, 2010).

Μετά την ενσωμάτωση του Καζά Κατερίνης στο νέο κράτος ο πληθυσμός αυξήθηκε σημαντικά καθώς οι κάτοικοι που είχαν φύγει από την πόλη λόγω της τουρκικής κατοχής ξεκίνησαν πάλι να έρχονται πίσω, σύμφωνα με τον Καζταρίδη (2017).

4. Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση μετά την ενσωμάτωση μέχρι και το 1920

Μετά την απελευθέρωση το σχολικό σύστημα της πόλης τροποποιήθηκε ώστε να εναρμονιστεί με τη σχολική πυραμίδα του ελληνικού κράτους⁷. Κατά το σχολικό έτος 1913-1914, πρώτο έτος από την απελευθέρωση, στην Αικατερίνη λειτουργούσε μία Αστική Σχολή όπου φοιτούσαν συνολικά 486 μαθητές, 280 άρρενες και 206 θήλεα και δίδασκαν 9 εκπαιδευτικοί⁸.

Με την απελευθέρωση της Κατερίνης από τον τουρκικό ζυγό και την έναρξη των βαλκανικών πολέμων έχουμε και την άφιξη ορισμένων οικογενειών προσφύγων από τη Θράκη. Το 1913 εξαιτίας των διώξεων που υφίστανται οι Θρακιώτες με στόχο τον εκτουρκισμό ή τον βίαιο εκπατρισμό τους έχουμε ένα σημαντικό κύμα προσφύγων. Αυτοί μένουν στην Κατερίνη μέχρι το 1918 οπότε οι περισσότεροι επιστρέφουν στις εστίες τους μέχρι το 1922 παραμένουν εκεί για να υποστούν ένα νέο ξεριζωμό οριστικό αυτή τη φορά το 1922. Η εγκατάσταση των προσφύγων στην πόλη αντικατοπτρίζεται στην αύξηση του αριθμού των μαθητών⁹.

Ο Επιθεωρητής Βεργόπουλος¹⁰ προτείνει για το σχολικό έτος 1914-1915 την προαγωγή των σχολείων της πόλης με βάση τις προβλέψεις του για την αύξηση του μαθητικού πληθυσμού ως ακολούθως:

- Το Α' Πλήρες Εξατάξιον Αρρένων να παραμείνει ως έχει, καθώς από 301 μαθητές το 1913-1914, το 1914-1915 θα φτάσει τους 340 μαθητές.
- Το Β' Πλήρες Διτάξιον Αρρένων να παραμείνει και αυτό ως έχει, καθώς από τους 60 μαθητές του 1913-1914, το 1914-1915 θα φτάσει τους 110 μαθητές.

⁷Σύμφωνα με το νόμο του 1893 επί υπουργίας Δημητρίου Πετρίδη, η Στοιχειώδης Εκπαίδευση απέκτησε την ακόλουθη δομή: Τα δημοτικά χωρίστηκαν σε δύο κατηγορίες, σε πλήρη με έξι ετήσιες τάξεις και σε κοινά με τέσσερις τάξεις. Τα πρώτα θα ιδρύονταν σε πόλεις άνω των έξι χιλιάδων κατοίκων και τα δεύτερα σε πόλεις και χωριά κάτω των έξι χιλιάδων. Στα χωριά όπου οι μαθητές ήταν ελάχιστοι, προβλεπόταν η ίδρυση «Γραμματοδιδασκαλείων» στα όποια δίδασκαν οι «Γραμματοδιδάσκαλοι», οι οποίοι ήταν απόφοιτοι των Ελληνικών σχολείων, που χωρίς ανώτερη μόρφωση αναλάμβαναν να διδάξουν απλή ανάγνωση, γραφή, και στοιχειώδη αριθμητική, λόγω έλλειψης πτυχιούχων δασκάλων.

⁸Στατιστικά στοιχεία Αστικής Σχολής Αικατερίνης. Το αρχείο φυλάσσεται στο 1^ο Δημοτικό Σχολείο Κατερίνης, καθώς η Αστική Σχολή στεγαζόταν εκεί που σήμερα είναι το 1^ο δημοτικό.

⁹Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας. Φάκελος 54. Εκπαιδευτική κίνηση Κατερίνης δια το 1914-1915

¹⁰Ιστορικό Αρχείο Μακεδονίας. Φάκελος 54. Εκπαιδευτική κίνηση Κατερίνης δια το 1914-1915. Τόποι ίδρυσης σχολείων και ονομασία σχολείων

- Το Α' Θηλέων μονοτάξιο να προαχθεί σε τετρατάξιο καθώς από τους 204 μαθήτριες του 1913-1914, το 1914-1915 θα φτάσει τις 240 μαθήτριες.
- Το μονοτάξιο Νηπιαγωγείον να προαχθεί σε διτάξιο, καθώς από τους 120 μαθητές του 1913-1914 θα φτάσει τους 150 το σχολικό έτος 1914-1915.

Κατά το σχολικό έτος 1914-1915 στην Κατερίνη λειτουργούσαν ένα πλήρες εξατάξιο σχολείο με 6 διδασκάλους και 329 μαθητές, ένα μη πλήρες διτάξιο σχολείο αρρένων με 140 μαθητές, εξατάξιο Παρθενγωγείο με 3 διδασκάλισσες και 240 μαθήτριες και νηπιαγωγείον με 185 μαθητές¹¹.

Για το «*Πλήρες Δημοτικόν Σχολείον Θηλέων Κατερίνης*», τα στοιχεία αντλούνται από το αρχείο του Γ' Δημοτικού, το οποίο και αποτελεί και την συνέχεια του σχολείου μέχρι και σήμερα¹². Έτσι λοιπόν, το 1917-1918 το σχολείο λειτουργούσε υπό την Διεύθυνση της Μελλομένης Λιάπη και διέθετε 326 μαθήτριες και πιο συγκεκριμένα στην Α' τάξη 139 μαθήτριες, στην Β' τάξη 46 μαθήτριες, στην Γ' τάξη 57 μαθήτριες, στην Δ' τάξη 45 μαθήτριες και 39 μαθήτριες στην Στ' τάξη. Η καταγωγή των μαθητριών κυρίως ήταν από την Κατερίνη, το Λιβιάδι, το Καταφύγιο, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό ήταν από την Σαμαρίνα και την Αβδέλλα επιβεβαιώνοντας έτσι ότι στην Κατερίνη υπήρχε ένα σημαντικό ποσοστό βλάχων. Το επόμενο σχολικό έτος με εντολή του Επιθεωρητή οι μαθήτριες της Στ' φοίτησαν στον Α' Αρρένων¹³. Σταδιακά παρατηρείται αύξηση του αριθμού των μαθητριών του σχολείου, όπως φαίνεται και στο ακόλουθο διάγραμμα:

¹¹Σύνοψιν Εκπαιδευτικής Κινήσεως Κατερίνης 1914-1915 και υπόμνημα περί της εν γένει καταστάσεως της υποδιοικήσεως Κατερίνης, Νομού Θεσσαλονίκης. Ιστορικό Αρχείο Μακεδονικών Σπουδών

¹²Αρχείο Γ' Δημοτικού Σχολείου Κατερίνης. Γενικός Έλεγχος θηλέων 1917-1918

¹³Αρχείο Γ' Δημοτικού Σχολείου Κατερίνης. Γενικός Έλεγχος θηλέων 1917-1927

Φαίνεται πως η έλευση των προσφύγων το 1922 ενίσχυσε το μαθητικό δυναμικό του σχολείου κάτι που επιβεβαιώνεται και από την καταγραφή του τόπου καταγωγής, καθώς ένα μεγάλο ποσοστό μαθητριών ήταν από τον Πόντο, από το Σοχούμ κλπ. Η μείωση του πληθυσμού του σχολείου από το 1927 οφείλεται στην ίδρυση του Β' Δημοτικού Θηλέων¹⁴. Το Β' Δημοτικό Θηλέων φαίνεται πως λειτούργησε σε ανταλλάξιμο κτίριο της Εθνικής Τραπέζης, έναντι ενοικίου 2000δρχ. μηνιαίως¹⁵. Το κτίριο αυτό βρισκόταν κοντά στην πρώην πλατεία Κουλουμβάκη και νυν πλατεία Συντριβανίου.

Σύμφωνα με την έκθεση του Επιθεωρητή Βεργόπουλου¹⁶ τα μωαμεθανικά σχολεία ήταν δύο:

- 1 Διτάξιο Αρρένων με τέσσερις τάξεις με 2 δασκάλους και 80 μαθητές
- 1 Διτάξιο Θηλέων με τέσσερις τάξεις με 2 δασκάλους και 60 μαθήτριες

Και τα δύο σχολεία στεγάζονταν σε κτίριο της Κοινότητας το οποίο βρισκόταν σε άριστη κατάσταση. Πρόκειται για το κτίριο στο οποίο στεγάστηκε το Β' Θηλέων και μετέπειτα το Δ' Δημοτικό Σχολείο. Η δαπάνη της συντήρησής του ήταν στα 15.000 γρόσια και επιβάρυνε την Κοινότητα.¹⁷ Δεν είναι γνωστό το πότε σταμάτησαν να λειτουργούν τα σχολεία αυτά, ωστόσο σύμφωνα με τα Αρχεία της ΠΕ Πιερίας φαίνεται διορισμένος Έλληνας δάσκαλος σε αυτά το 1924¹⁸.

¹⁴ Αρχείο Γ' Δημοτικού Σχολείου Κατερίνης. Γενικός Έλεγχος θηλέων 1917-1927

¹⁵ Αρχείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Πιερίας

¹⁶ 12 Απριλίου 1914

¹⁷ Ι.Α.Μ. Φακ. 54. Πίναξ β'. Στατιστική των Μωαμεθανικών σχολείων Κατερίνης σχολικό έτος 1913-1914.

¹⁸ Αρχείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Πιερίας. Μητρώων δημοδιδασκάλων και νηπιαγωγών εκπαιδευτικής περιφέρειας Πιερίας

Είναι φανερό λοιπόν ότι αυτά τα πρώτα 7 χρόνια από την απελευθέρωση η εκπαιδευτική δραστηριότητα στην Κατερίνη αναπτύχθηκε κυρίως λόγω της επιθυμίας των ανθρώπων για μόρφωση και στήριξη της τοπικής εκπαίδευσης.

5. Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση μετά την έλευση των προσφύγων μέχρι και το 1930

Μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή το 1922, η Κατερίνη υποδέχθηκε έναν μεγάλο αριθμό προσφύγων από τη Μικρά Ασία, την Ανατολική Θράκη και τον Πόντο. Αυτή η μαζική εισροή πληθυσμού επηρέασε σημαντικά την κοινωνική και οικονομική ζωή της πόλης, αλλά και το εκπαιδευτικό της σύστημα. Οι πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν στην Κατερίνη¹⁹ έφεραν μαζί τους νέες πολιτιστικές επιρροές και εκπαιδευτικές ανάγκες. Πολλοί από αυτούς ήταν μορφωμένοι και είχαν υψηλές προσδοκίες για την εκπαίδευση των παιδιών τους. Ωστόσο, η αρχική εγκατάσταση ήταν δύσκολη, με προβλήματα στέγασης και ένταξης στην τοπική κοινωνία. Πολλοί πρόσφυγες ήταν αγρότες με μεγάλη εμπειρία στη γεωργία. Εισήγαγαν νέες τεχνικές καλλιέργειας και ανέπτυξαν την παραγωγή προϊόντων όπως καπνό, βαμβάκι, σιτάρι, καλαμπόκι, ελιές και φρούτα. Κάποιοι ασχολήθηκαν με την κτηνοτροφία, εκτρέφοντας βοοειδή, αιγοπρόβατα και πουλερικά. Η εμπειρία τους στην κτηνοτροφία συνέβαλε στη βελτίωση της τοπικής παραγωγής κρέατος και γαλακτοκομικών προϊόντων.

Είναι αυτονόητο ότι η αύξηση αυτή του πληθυσμού συνοδεύτηκε και από την αύξηση των σχολικών μονάδων εντός της Κατερίνης. Σε έκθεσή του προς τον Γενικό Διοικητή Θεσσαλονίκης ο Επιθεωρητής των Δημοτικών Σχολείων Βέροιας αναφέρει ότι ο αριθμός των μαθητών και των μαθητριών αυξήθηκε στο διπλάσιο ενώ το προσωπικό δεν επαρκεί προκειμένου να καλύψει τις υπάρχουσες ανάγκες²⁰. Μέσα σε όλες τις δυσμενείς συνθήκες η εκπαίδευση στην Κατερίνη συνεχίζει τη δύσκολη πορεία της. Έτσι, μέχρι το 1929 λειτουργούσαν στην πόλη:

- 2 Σχολεία Αρρένων
- 2 Σχολεία Θηλέων²¹

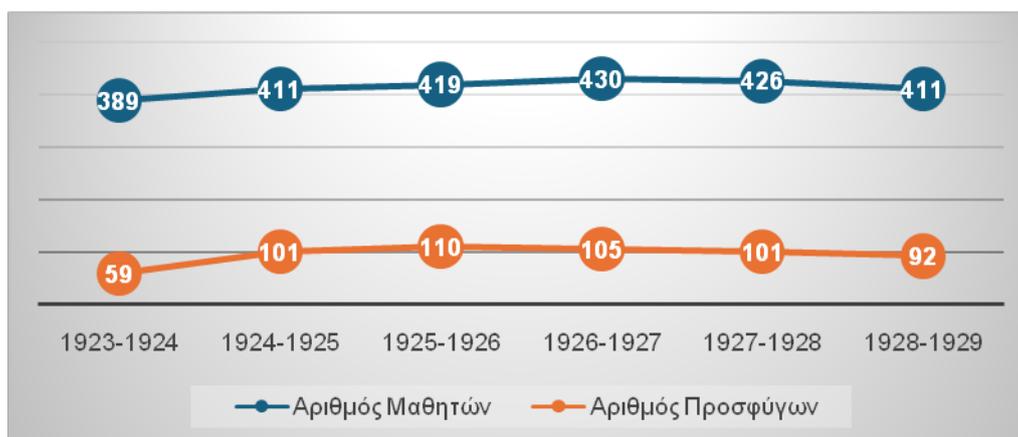
¹⁹ Πίνακες 2 και 3 στο κεφάλαιο 3

²⁰ Ιστορικό Αρχείο Μακεδονικών Σπουδών, Φακ 60. Εκθέσεις επιθεωρητών

²¹ Αρχείο Α' Δημοτικού Σχολείου Κατερίνης και Αρχείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Πιερίας

Το Α' Πλήρες Εξατάξιο Δημοτικό Σχολείο Αρρένων, το οποίο στεγαζόταν στο κτίριο της πρώην Αστικής Σχολής, μέχρι το 1929-1930 δίδαξαν συνολικά 6 εκπαιδευτικοί, ενώ όλα τα χρόνια το σχολείο παρέμεινε εξατάξιο. Σχετικά με τον αριθμό των μαθητών γνωρίζουμε τα εξής²²: 1923-1924 389 μαθητές (59 πρόσφυγες μαθητές), 1924-1925 411 μαθητές (101 πρόσφυγες μαθητές), 1925-1926 419 μαθητές (110 πρόσφυγες), 1926-1927 430 μαθητές (105 πρόσφυγες), 1927-1928 426 μαθητές (101 πρόσφυγες) και 1928-1929 411 μαθητές (92 πρόσφυγες)²³.

Πίνακας 5: Αριθμός γηγενών μαθητών και προσφύγων

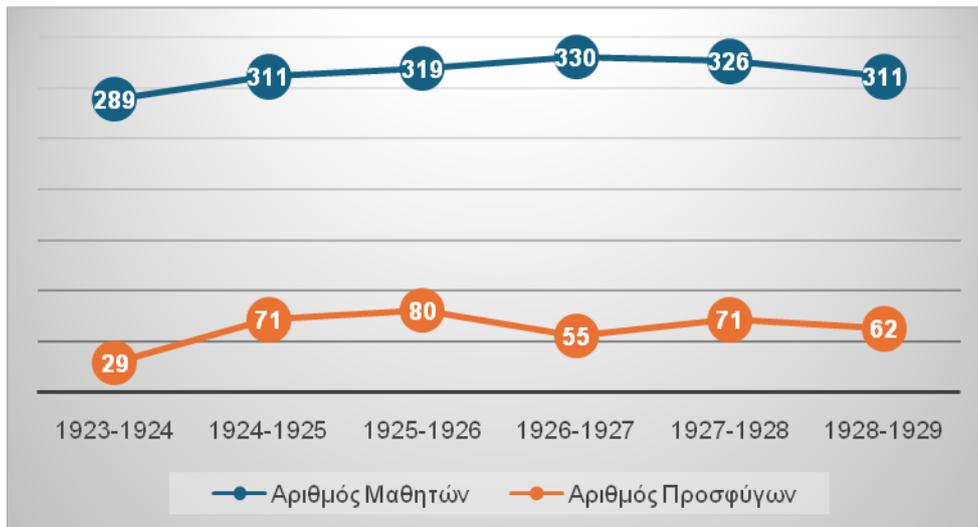
Στο Β' τετρατάξιο δημοτικό σχολείο δίδαξαν μέχρι το 1929 συνολικά 4 εκπαιδευτικοί, ενώ μέχρι και το σχολικό έτος 1928-1929 το σχολείο ήταν τετρατάξιο. Σχετικά με τον αριθμό των μαθητών γνωρίζουμε τα ακόλουθα²⁴: 1923-1924 289 μαθητές (29 πρόσφυγες μαθητές), 1924-1925 311 μαθητές (71 πρόσφυγες μαθητές), 1925-1926 319 μαθητές (80 πρόσφυγες), 1926-1927 330 μαθητές (55 πρόσφυγες), 1927-1928 326 μαθητές (71 πρόσφυγες) και 1928-1929 311 μαθητές (62 πρόσφυγες).

²² Αρχείο Α' Δημοτικού Σχολείου Κατερίνης

²³ Μαθητολόγιο Α' Δημοτικού Σχολείου Αρρένων που φυλάσσεται στο Α' Δημοτικό Σχολείο Κατερίνης

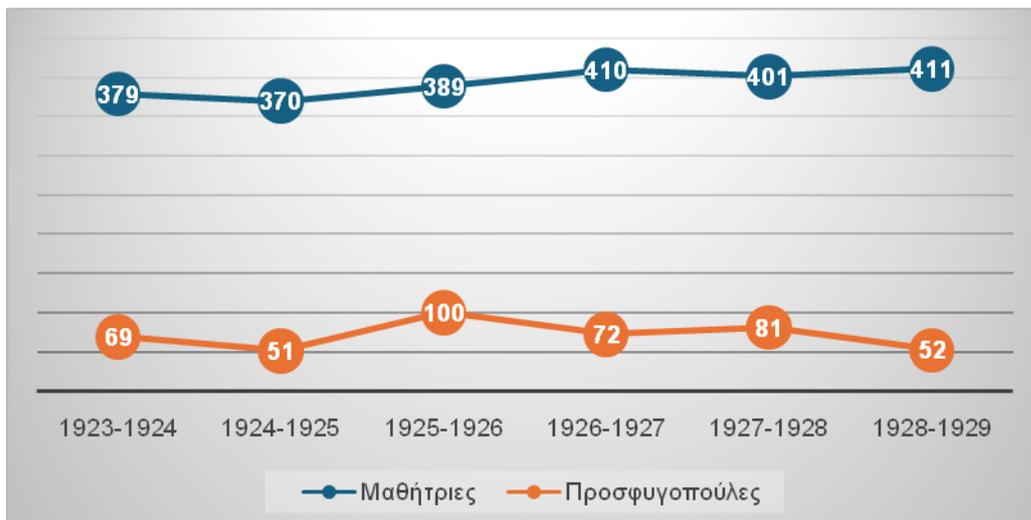
²⁴ Αρχείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Πιερίας, Γενικά Αρχεία του Κράτους Ν. Πιερίας

Πίνακας 6: Αριθμός γηγενών και προσφύγων μαθητών

Την ίδια περίοδο λειτουργούσε στην Κατερίνη το Α' Εξατάξιο Θηλέων με συνολικά 6 δασκάλες μέχρι το 1929. Σχετικά με τον αριθμό των μαθητριών γνωρίζουμε τα ακόλουθα²⁵: 1923-1924 379 μαθήτριες (69 προσφυγοπούλες), 1924-1925 370 μαθήτριες (51 προσφυγοπούλες), 1925-1926 389 μαθήτριες (100 προσφυγοπούλες), 1926-1927 410 μαθήτριες (72 προσφυγοπούλες), 1927-1928 401 μαθήτριες (81 προσφυγοπούλες) και 1928-1929 411 μαθήτριες (52 προσφυγοπούλες).

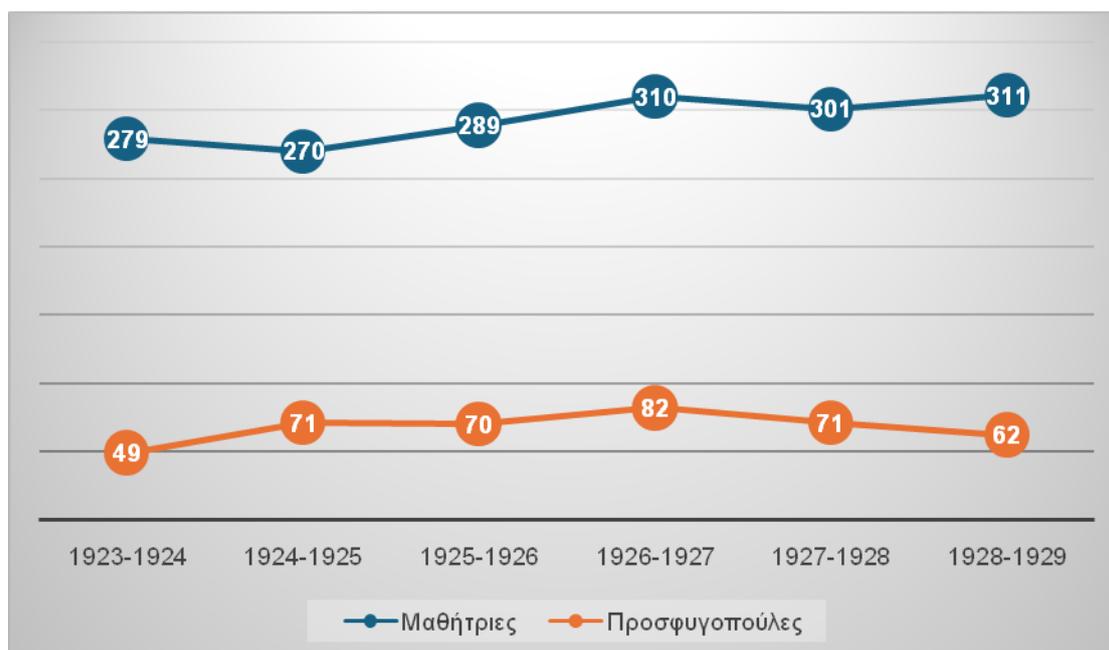
Πίνακας 7: Αριθμός γηγενών και προσφύγων μαθητριών

²⁵ Αρχείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Πιερίας, Γενικά Αρχεία του Κράτους και Δ' Δημοτικό Σχολείο Κατερίνης

Τέλος, μέχρι το σχολικό έτος 1928-1929 λειτουργούσε στην Κατερίνη και Β' τετρατάξιο Θηλέων με συνολικά 4 δασκάλες όλα τα χρόνια. Σχετικά με τον αριθμό των μαθητριών γνωρίζουμε τα ακόλουθα : 1923-1924 279 μαθήτριες (49 προσφυγοπούλες), 1924-1925 270 μαθήτριες (71 προσφυγοπούλες), 1925-1926 289 μαθήτριες (70 προσφυγοπούλες), 1926-1927 310 μαθήτριες (82 προσφυγοπούλες), 1927-1928 301 μαθήτριες (71 προσφυγοπούλες) και 1928-1929 311 μαθήτριες (62 προσφυγοπούλες).

Πίνακας 8: Αριθμός γηγενών και προσφύγων μαθητριών

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά, η δημογραφική κατάσταση και η πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην πόλη της Κατερίνης από το 1912 έως το 1930 μπορεί να αναλυθεί μέσα από την εξέταση ιστορικών στοιχείων που αφορούν την πληθυσμιακή ανάπτυξη, τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες και την εκπαιδευτική πολιτική της εποχής. Το 1912, η Κατερίνη απελευθερώθηκε από τον Οθωμανικό ζυγό και ενσωματώθηκε στο ελληνικό κράτος. Αυτό επέφερε σημαντικές πληθυσμιακές αλλαγές με την εγκατάσταση ελληνικών πληθυσμών από άλλες περιοχές και την αποχώρηση μέρους των μουσουλμανικών πληθυσμών, ενώ μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή το 1922, η Κατερίνη δέχθηκε σημαντικό αριθμό Ελλήνων προσφύγων από τη Μικρά Ασία,

γεγονός που αύξησε τον πληθυσμό και άλλαξε τη δημογραφική σύνθεση της πόλης. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση στην Κατερίνη κατά την περίοδο 1912-1930 επηρεάστηκε από την εθνική πολιτική για την εκπαίδευση και τις τοπικές κοινωνικές συνθήκες. Το ελληνικό κράτος μετά την απελευθέρωση έδωσε έμφαση στην ανάπτυξη της εκπαίδευσης, επιδιώκοντας τη δημιουργία σχολείων και την παροχή δωρεάν εκπαίδευσης για όλους. Αυτό περιλάμβανε τη δημιουργία νέων σχολικών κτηρίων και την αύξηση των εκπαιδευτικών, ενώ η αύξηση του πληθυσμού, ιδίως λόγω των προσφύγων, οδήγησε σε μεγαλύτερες ανάγκες για σχολική στέγαση και εκπαιδευτικούς. Αυτό δημιούργησε προκλήσεις στην προσπάθεια κάλυψης των αναγκών της τοπικής κοινωνίας.

Η περίοδος 1912-1930 ήταν κρίσιμη για την Κατερίνη, καθώς η πόλη βίωσε σημαντικές δημογραφικές και κοινωνικές αλλαγές. Η απελευθέρωση, η προσφυγική εγκατάσταση και οι εκπαιδευτικές πολιτικές συνέβαλαν στην διαμόρφωση μιας δυναμικής κοινωνίας. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην ενσωμάτωση των νέων πληθυσμών και στη διαμόρφωση μιας κοινής εθνικής ταυτότητας, θέτοντας τα θεμέλια για την μελλοντική ανάπτυξη της πόλης.

Βιβλιογραφία

Ανδρέου, Α., Ηλιάδου-Τάχου, Σ. & Μπέτσας, Γ. (2008). Από το παιδομάζωμα στο βασιλικό παιδοφύλαγμα: μεταπολεμικές όψεις κοινωνικής δικαιοσύνης στις Βόρειες Επαρχίες της χώρας. *5^ο Επιστημονικό Συνέδριο Ιστορίας Εκπαίδευσης*, Πάτρα

Βαρμάζης, Ν. (2002). *Δύσκολα χρόνια στην Πιερία*. Κατερίνη: Εκδόσεις Μάτι

Βαρμάζης, Ν. & Γραίκος, Ν. (2002). Από την Αστική Σχολή Αικατερίνης στο 1^ο Δημοτικό Σχολείο Κατερίνης (1905-1950). *2^ο Επιστημονικό Συνέδριο με τίτλο Η Πιερία στα Βυζαντινά και Νεότερα χρόνια*. Εστία Πιερίδων Μουσών Κατερίνης, Κατερίνη.

Γραίκος, Ν. (2001). Στοιχεία και κοινωνική οργάνωση της Κατερίνης κατά το β' τέταρτο του 20^{ου} αιώνα. Πρακτικά Α' Συνεδρίου για την Κατερίνη 25-27 Νοεμβρίου 1999, *Δήμος Κατερίνης 70 χρόνια*. Κατερίνη

Δαλακούρα, Κ. (2000). *Το Κεντρικό Παρθεναγωγείο Θεσσαλονίκης 1854-1914. Μία πρώτη προσέγγιση της εκπαίδευσης των θηλέων στη Θεσσαλονίκη κατά την τελευταία περίοδο της Οθωμανικής Κυριαρχίας*. Θεσσαλονίκη

Δασίου, Ο. (2001). Η εκπαίδευση στον Καζά Κατερίνης κατά τον τελευταίο αιώνα της Τουρκοκρατίας. Πρακτικά του 1^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου, *Η Πιερία στα βυζαντινά και νεότερα χρόνια*. Εστία Πιερίδων Μουσών. Ίδρυμα Εθνικού και Θρησκευτικού προβληματισμού. Θεσσαλονίκη.

Ζιώγου-Καραστεργίου, Ζ. (1998). *Το Οικουμενικό Πατριαρχείο, η Οθωμανική Διοίκηση και η Εκπαίδευση του Γένους*. Θεσσαλονίκη.

Καζταρίδης, Ι. (2002). *Η Μακεδονία κατά την Τουρκοκρατία. Η Πιερία των περιηγητών και των γεωγράφων*. Κατερίνη: Εκδόσεις ΜΑΤΙ.

Καζταρίδης, Ι. (2006). *Κατερίνη. Από μικρή κόμη στην πολύτροπη πόλη*. Κατερίνη: Εκδόσεις Μάτι.

Καζταρίδης, Ι. (2017). *Η Πιερία κατά το 19^ο και 20^ο αιώνα*. Κατερίνη: Εκδόσεις Μάτι

Καραβέργος, Α. (2019). *Οι Αστικές Σχολές στην περιοχή της Πιερίας 1850-1914*. Κατερίνη: Εκδόσεις Μάτι

Κούτσουρα, Ζ. (2020). Φάσεις αγωνίας της Μακεδονίας μέσα από πηγές 1850-1935: Παρθένιος Βαρδάκας 1867-1933 ένας αγωνιστής Εθνάρχης της Πιερίας και της Κατερίνης. Κατερίνη: Εκδόσεις Μάτι

Τερζής, Ν. & Ζιώγου, Σ. (1997). *Η εκπαίδευση στη Μακεδονία κατά την Τουρκοκρατία. Πρώτη προσέγγιση και απογραφή*. Θεσσαλονίκη.

Τζήκας, Χ. (2009). *Τοπική Εκπαιδευτική Ιστορία: Δάσκαλοι και Δασκάλες μιλούν για την ιστορία των σχολείων τους*. Θεσσαλονίκη.

Τζουμέρκας, Π. (2001). Η Μητρόπολη Κίτρους και το έργο της επιτροπής αποκατάστασης σεισμοπαθών Κατερίνης κατά τους σεισμούς του 1940. Πρακτικά Α' Συνεδρίου για την Κατερίνη 25-27 Νοεμβρίου 1999, *Δήμος Κατερίνης 70 χρόνια*. Κατερίνη.

Τζουμέρκας, Π. (2008). Ο επίσκοπος Κίτρους Παρθένιος Βαρδάκας 1904-1933. Ο βίος και η δράση του. Συμβολή στην επισκοπική ιστορία του Οικουμενικού Πατριαρχείου στη Μακεδονία. Ιωάννινα.

Τσουλιάς, Θ., (2010). *Η Πιερία και οι επισκοπές της: Κίτρους ή Πύδνης, Δίου, Πέτρας, Πλαταμώνος και Λυκοστομίου (απο της ιδρύσεως μέχρι σήμερα)*. Κατερίνη: εκδ. Τέρτιος

Φαργκάνης, Μ. (2001). Η ρουμάνικη προπαγάνδα και οι βλαχόφωνοι παρεπίδημοι στην Κατερίνη στα τέλη του 19^{ου} αιώνα μέσα από τα εκκλησιαστικά αρχεία. Πρακτικά Α' Συνεδρίου για την Κατερίνη 25-27 Νοεμβρίου 1999, *Δήμος Κατερίνης 70 χρόνια*. Κατερίνη

Πηγές

Αρχείο Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Πιερίας

Γενικά Αρχεία του Κράτους

Ιστορικό Αρχείο Μακεδονικών Σπουδών